

Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi
Journal of the Academic Studies of Turkish-Islamic Civilization
timad
Cilt / Volume: 15 - Sayı / Issue: 30 - Yıl / Year: 2020
Mart/March-Yaz / Summer

ISSN: 1306-4223

Ahit Sandığı: Eski İsrail'in En Kutsal Ayinsel Eşyası

Ark of the Covenant: The Most Sacred Ritual Possession of Ancient Israel

İsmail BAŞARAN

Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Assist. Prof. Dr., Iğdır University Theology
Faculty, Department of Philosophy and Religious
Sciences

ibasaran@hotmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-4408-0842>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 21 Ekim / October 2019

Kabul Tarihi / Accepted: 01 Aralık / December 2019

Cilt / Volume: 15, Sayı / Issue: 30, Sayfa / Pages: 235-245

Atıf / Cite as: Başaran, İ. (2020), Ahit Sandığı: Eski İsrail'in En Kutsal Ayinsel Eşyası [*Ark of the Covenant: The Most Sacred Ritual Possession of Ancient Israel*]. Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi- *Journal of the Academic Studies of Turkish-Islamic Civilization*, 15/30 (Mart- March): 235-245.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi./ This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagi-arism software.

Ahit Sandığı: Eski İsrail'in En Kutsal Ayinsel Eşyası

Öz

Yahudilikte Ahit Sandığı, Musa'ya Tanrı tarafından verilen On Emir'in yazılı olduğu oyulmuş iki taş tableti içeren altın kaplamalı bir ahşap sandık olarak tanımlanmaktadır. Tarihte İsrailoğulları tarafından, o dönemde seyahatler ve savaşlarda hayatları boyunca yanlarından ayırmadıkları Ahit Sandığı ahdin sembolü olarak, sahip oldukları en kutsal dinsel obje kabul edilmiştir. Onlara göre, Ahit Sandığı'nın yanlarında olması hem Tanrı'nın kudreti ve hem de Tanrı'nın yeryüzünde onlarla birlikte olduğunun göstergesi sayılmıştır. Tüm bu sebeplerden dolayı Ahit Sandığı, Yahudi toplumunda en büyük peygamber ve kanun koyucu kabul edilen Musa'ya verilen vahyin muhafazası anlamında onlara her zaman büyük motivasyon kaynağı olmuş ve hayatlarına büyük değer katmıştır.

Anahtar kelimeler: Yahudilik, Ahit Sandığı, On Emir, Musa, Sina Dağı, İsrail.

Ark of the Covenant: The Most Sacred Ritual Possession of Ancient Israel

Abstract

In Judaism, the Ark of the Covenant is described in the Bible as a gold-plated wooden chest that contains the two stone tablets engraved with the Ten Commandments, given to Moses by God. In history, the Ark of the Covenant as a symbol of covenant, which the Israelites have kept it in that period throughout their lives in travels and wars, has been considered the most sacred religious object they had for them. According to them, the fact that the Ark of the Covenant was with them was considered both the might of God and the sign that God was with them on earth. For all these reasons, the Ark of the Covenant has always been a great source of motivation for Jews and added value to their lives in the sense of preserving the revelation given to Moses, whom they considered him the greatest prophet and lawmaker.

Keywords: Judaism, Ark of the Covenant, Ten Commandments, Moses, Mount Sinai, Israel.

1. Yahudilikte Ahit Kavramı

Eski Ahit'in¹ İbranice versiyonu (Tanah)'nda "berit" (Hussain, 2015), Yunanca tercümesinde "diatheke" olarak kullanılan ahit; "ittifak, anlaşma ve sözleşme" anlamlarını taşımakta ve kavram olarak ise, Tanrı ile İsrailoğulları arasında yapılan sözleşmeyi ifade etmektedir (Atasagun, 2001). Bundan dolayı Yahudi Kutsal Kitabı Tevrat da bu sözleşmenin yazılı metni olarak görülmüştür (De Lange ve Freud-Kandel, 2005).

Eski Ahit'te geçen ahit kavramını şu şekilde özetlemek mümkündür (Küçük, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahid#1>): Tanrı, çeşitli dönemlerde insanlarla ahit yapmıştır. Hz. Nuh ile ona iman edenlerin kurtuluşu ve tufanın bir daha olmaması için ahit yapılmış, bulutların üstünde oluşan gök kuşağı bu ahidin sembolü sayılmıştır (Tekvin, 6/18; 9/12, 15-16).

Yahudilerin ataları ile yapılan ilk ahidin en büyük ata olan Hz. İbrahim ile başladığı görülmektedir (Adam, 2016). Onun soyundan gelenlerle yapılan ve sünnet olmanın sembol kabul edildiği bu ahde göre (Resullerin İşleri, 7/8), Kenan diyarı onlara miras olarak verilecektir (Tekvin, 13/15, 17; 15/18; 17/2-8). Ayrıca İsrailoğulları ile Sina'da, Horeb'de de bir ahit yapılmıştır (Tesniye, 5/2; 29/1). Hz. Musa'nın Tanrı ile İsrailoğulları arasında aracı olduğu bu ahde göre, İsrailoğulları Tanrı'nın sözünü dinleyip yapılan ahde bağlı kaldıkları takdirde, bütün kavimlerden daha üstün, "Tanrı'nın kâhinler melekütü ve mukaddes milleti" olacaklardır (Çıkış, 19/5-6). Ahdin şartı olarak onlardan Tevrat'ta geçen *On Emir'e* uymaları istenmiştir (Tesniye, 4/13). Ahdin sembolü *sebt* (Cumartesi) gününü (*Şabat*), kuralları gereğince ifa edeceklerdir (Çıkış, 31/16-17). Ahdin gerçekleşmesi için birtakım takdimeler, merasimler ve usuller konulmuştur (Çıkış, 19/24). Ahit daha sonraki nesille *Moab* ovasında yenilenmiştir (Tesniye, 29/1). Levililer'le (Sayılar, 18/1-19; Malaki, 4/8) ve Davud ile de ahit yapılarak onun zürriyetine ebedi taht vaat edilmiştir (Mezmurlar, 89/20-30; II. Samuel, 7/1-29; I. Tarihler, 17/1-27). Yahudiler, Tanrı ile kendi aralarında kurulan bu ahde çoğu zaman riayet etmemişler (Tesniye, 29/25; I. Krallar, 19/10; II. Tarihler, 12/1; Yeremya, 22/9; Daniel, 2/30) ve bu yüzden cezalandırılmışlardır (Tesniye, 17/2; Yeşu, 7/11, 23/16; Hâkimler, 2/20; İkinci Krallar, 18/9-12; Mezmurlar, 132/12). Tanrı, günah işleyerek ve verdikleri sözü tutmayarak ahdi bozan Yahudileri (Yeremya, 31/32) önceleri himaye etmemiş (Yeremya, 32/37), fakat daha sonra onlara merhamet etmiş ve kendileriyle yeni bir ahit yapmıştır (Yeremya, 31/31-34; 32/37-41). Bu ahde göre Tanrı, şeriatını onların içine koyup yürekleri üzerine onu yazacak, kendisi onlara "Tanrı", onlar da ona "kavim" olacaklar ve böylece günahları bağışlanacaktır (Yeremya, 31/34).

¹ Tevrat, Tora ve Yahudi Kutsal kitabı, metinde bu isimle eş anlamlı olarak kullanılacaktır.

2. Ahit Sandığı Tanımlamaları

Bu sandık Yahudiler nezdinde çok kutsaldır (Aydın, 750) çünkü Yahudilere, Tanrı ile yapılan ahdi hatırlatan en önemli eşya "Ahit Sandığı"dır. Ahit Sandığı, Biblik çağlarda Tevrat'ın (Tevrat/Torah kelime olarak İbranice bir kelime olup, "rehberlik etmek" veya "öğretmek" anlamlarına gelmektedir. Bkz. Steinberg, 1947) güvenli bir şekilde taşınması için yapılmıştır (Geaves, 2006). Ahit Sandığı'nın dini ve tarihi önemine işaret eden birçok tanımlamalar bulunmaktadır (Freedman, 2007).

Bunlardan bazıları şunlardır: Ahit Sandığı İbranice, "Aron ha-Berit" (Bridger, 1962), İngilizcede de "Ark of The Covenant" şeklinde ifade edilmektedir. Ahit Sandığı'na, "Şehadet Sandığı" da denilmektedir (Çıkış, 30/26). Tanrı ile yapılan sözleşmeyi hatırlatması bakımından, Ahit Sandığı için "Tanrı'nın Sandığı" (I. Samuel, 4/11) ve "Rabbin Sandığı" (Yeşu, 4/11) ifadeleri de geçmektedir. Kurân-ı Kerim'de ise, "tabut" kelimesi bu anlamda kullanılmaktadır. (Bakara, 2/248)

3. Ahit Sandığı'nın Önemi, Orijini ve Tarihi Süreci

Musa vahye uygun olarak Ahit Sandığı'nı zanaatkâr Bezalel'e (Çıkış, 37/1) yaptırmış, içine de Tanrı ile İsrailoğulları arasındaki ahdin sembolü olan On Emir'in yazılı olduğu tabletleri yerleştirmiştir. Bu sandık, Kudüs Mabedi'nin yıkılışına kadar (M.Ö. 586) Mabedin en kutsal bölümünde muhafaza edilmiştir. Günümüzde de Ahit Sandığı'nı temsilen, Tevrat rulolarının içinde saklandığı dolap sinagoglarda en kutsal ibadethane bölümü olarak görülmekte ve Yahudilerce en üst seviyede saygı gösterilmektedir.

Genel kanaate göre, içerisinde On Emir bulunan Ahit Sandığı, ilk on yüzyıl, önce Sina Dağı'nda sonra kutsal topraklardaki Şilo yerleşim yerinde ve en son olarak da, Kudüs'teki Bet-Hamikdaş'ta² muhafaza edilmiştir (Alalu, 1996).

Yahudilikte, tarihte din adamı sınıfı olan Levililer tarafından taşınan Ahit Sandığı, İsrail toplumunu temsilen çölde gezdirilmiş ve kutsallığından dolayı hatta bazen savaşlara da götürülmüştür. Savaşın dışındaki zamanlarda Ahit Sandığı, çölde taşınabilir çadır mabette (Mişkan)³ muhafaza edilmiş ve bu çadır mabetteki Ahit Sandığı'na Yom Kipur'da⁴ sadece yüksek rütbeli din adamları yaklaşabilmişlerdir. İsrailoğulları İsrail topraklarındaki (Eretz Yisrael)⁵ Kenan'a

² Beyt'ül-Makdis (Kutsal Ev) olan bu mabed, İslam geleneğinde Mescid-i Aksa olarak bilinir (Adam, 2016).

³ "Tabernacle" veya İbranice "Mişkan" denmektedir (Wigoder, 1989).

⁴ Yahudi takviminin en kutsal günü olarak kutlanmaktadır. Kefaret veya Tövbe günü olarak da bilinir. Talmud'a göre Yom Kipur'da oruç tutmak dini bir vecibedir (Başaran, 2017).

⁵ Filistin topraklarına gönderme yapan "İsrail Ülkesi" anlamındaki İbranice kelimedir (Bridger, 1962).

yerleştikten sonra, Yahudiler için kutsal bir şehir olan *Şilo (Shiloh)*⁶ şehrinde sandık muhafaza edilmiştir.

Tevrat'a göre, belli bir dönemde Ahit Sandığı *Filistiler (Piliştiler)*'in⁷ eline geçmiştir. Ahit Sandığı bu kavmin eline geçtiği zaman, onların yaşadığı kentler birçok musibet ve felaketler ile karşılaşmıştır. *Filistiler*, Ahit Sandığı'nı, Kenan'ın güneyindeki başkentleri olan *Aşdod*'a götürmüşler ve burada tanrıları *Dagon*'un tapınağına yerleştirmişlerdir. Ancak ertesi gün, beklenmedik bir şekilde tapınakta tanrıları *Dagon*'u yüzüstü yere düşmüş halde bulmuşlardır. Heykeli yerine yerleştirdikten sonra, ertesi gün heykelin başı kopmuş ve yalnızca gövdesi kalmış halde bulmuşlar ve kısa süre sonra da *Aşdod* kentinin tamamının veba salgınına maruz kaldığı görülmüştür. *Filistiler*, Ahit sandığı'nı bu sefer *Gath* kentine, oradan da *Ekron*'a taşımışlar, ancak sandığın bulunduğu her şehir veba salgınına yakalanmıştır. Yedi ay sonra, bu musibetlerle başa çıkamayan *Filistiler*, Ahit Sandığı'nı İsrailoğulları'na geri göndermeye mecbur kalmışlardır (Web 1).

Ahit Sandığı geri geldikten sonra (Ahit Sandığı'nın kutsallığından dolayı) *Filistiler*'i mağlup etmek (I. Samuel, 4/7) mümkün olmuştur (Besalel, 2001). Daha sonra Kral Davud Ahit Sandığı'nı Kudüs'e nakletmiş ve Kral Süleyman ilk mabedi inşa edince de artık orada muhafaza edilmeye başlanmıştır (Karesh ve Hurvitz, 2006). Ahit Sandığı'nın (önceleri) hem seyyar mabette ve hem de Süleyman tarafından yaptırılan (*Bet Hamikdaş*) mabetteki muhafaza edilen özel bölümüne, büyük anlam yüklendiğinden dolayı "*Kutsalların Kutsalı (Holy of Holies)*" denmiştir (Wigoder, 1992).

Süleyman Mabedi döneminden sonra Ahit Sandığı'nın akıbeti ile ilgili çok az şey bilinmekle birlikte, son referans M.Ö. yedinci asıra aittir (Yeremya, 3/16-17, II. Tarihler, 35/3). Rabinik gelenek ise Ahit Sandığı'nın akıbeti ile ilgili birtakım spekülasyonlar yaparak, sandığın Yeremya tarafından saklanmış veya İlk Mabete yıkıldığında *Babil*'e götürülmüş olabileceği şeklinde iddialarda bulunmakta ve dolayısıyla İkinci Mabette sandığın mevcut olmadığını ifade etmektedir (Wigoder, 1992).

Biblik bilim adamları, Ahit Sandığı'nın seyyar bir şekilde taşındığı çağlardaki toplumların tapınaklarının, İsrailoğulları'nın seyyar mabetlerine

⁶ Şeria Irmağı'nın batısında dağlık arazi üzerinde bulunan tarihi bir şehirdir. Yeşu'nun toprakları 12 kabile arasında paylaştığı dönemde Ahit Sandığı bu şehirde tutulmuştur (Web 2).

⁷ Denizci bir millet olarak bilinen Filistiler, Girit'ten ayrılan ve M.Ö. 12. Yüz yılın başlarında Kenan bölgesine gelen ve Sami ırkından olmayan olmayan bir toplumdur. Filistiler, Hakimler Kitabı döneminde, Kenan bölgesinin Akdeniz'in kıyılarında yaşadılar ve Gazze, Aşeklon, Aşdod, Ekron ve Gath isimleriyle bölgede beş prenslik kurdular. Filistiler İsrail oğulları ile bir çok savaş yaptılar. Bugün kullanılan Filistin ismi bu milletin ismi olan "Philistines" isminden gelmektedir (Web 3).

benzediğini, *kerubim* veya *keruvim*⁸ (melekler)'e benzeyen birtakım figürlerin de diğer Orta Doğu toplumları arasında (dini objelerde) bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu toplumlar da İsrailoğulları gibi, önemli dokümanlarını tanrılara yakın kutsal bir mekânda muhafaza etmişlerdir. Yalnız bu putperest tapınaklardan farklı olarak İsrailoğulları'nın taşınır mabetleri, herhangi bir şekilde tanrı resmi (veya heykeli) barındırmamakta, içerisinde sadece On Emir'in yazılı olduğu taş levhalar bulunmakta ve hiçbir şekilde bu levhalara da ibadet edilmemekte idi. Bu levhaların fonksiyonu, Yahudilere Tanrı ile yapılan ahdi hatırlatmak, Tanrı'nın kendilerine yakın olduğunu hissettirmek ve tüm hayatlarında Tanrı'nın emirlerine riayet etmeleri gerektiğini bildirmektir. Ahit tabletlerinin Ahit Sandığı'nda muhafaza edilmiş ve Tanrı'nın iki melek arasında Musa ile (vahyedişinin) iletişim kurmasının tasvir edilmiş olması *Aron ha-Berit*'i en yüksek kutsallık derecesine yükseltmiştir. Bu kutsallıktan dolayı, ona dokunmak Tanrı'nın ilahi gazabını ateşleyecek (ve ölümle sonuçlanabilecek) (Sayılar, 4/15, I. Samuel, 6/19) yasak bir fiil olarak kabul edilmiştir (Wigoder, 1992).

Hatta Musa'nın kardeşi Harun ve yüksek rütbeli din adamlarının bile çok sık Ahit Sandığı'nın yanına girmesi yasaklanmıştır. Harun, sadece belli bir günde yılda bir kez belli dini töreni yerine getirmek maksadıyla Ahit Sandığı'na yaklaşabiliyordu (Levililer, 16/1-34). Musa ise Ahit Sandığı'nın yanına girebiliyordu çünkü onun Ahit Sandığı ile ilgili bazı dini görevleri vardı ve bunlardan biri de ilgili mekânın ve eşyaların kutsal yağ ile yağlanması görevi idi (Çıkış, 30/23-26).

Bunun yanında Biblik gelenek Ahit Sandığı'nı, İsrailoğulları'nın yapmış oldukları savaşlarıyla da ilişkilendirmiştir. Savaşlarda insanların önünde onun taşınması, Tanrı'nın savaşta da onlarla birlikte olduğunu göstergesi anlamına gelmekteydi (Tesniye, 1/30-33). Bu birliktelik Tevrat'ta şöyle geçmektedir: "Sandık (taşınarak) yerini aldığı anda, Musa der ki, Kalk, ya Rab, ve düşmanların dağılsınlar; ve senden nefret edenler senin önünden kaçsınlar. Ve konduğu zaman derdi; ya Rab İsrail'in on binlerce binlerine dön." (Sayılar, 10/35-36) Bazen de, Tanrı'nın varlığına işaret etmesi açısından Ahit Sandığı Tanrı ile özdeşleştirilmiş ve bu konu Musa tarafından kavmine hitaben şöyle ifade edilmiştir; "Çıkmayın, çünkü Rab aranızda değildir; düşmanlarınızın önünde vurulmayasınız." (Sayılar, 14/42).

Günümüzde ise, her Yahudi mabedi, tarihteki kutsal Ahit Sandığı'nı temsilen (levhalar yerine), adına "*Aron Hakodesh*"⁹ denilen içinde Tevrat tomarı bulunan farklı mekânlara sahiptir. Modern dönemde (Ahit) sandık, genellikle

⁸ Bazılarına göre (Blech, 2003) bunlar çocuk yüzlü meleklerdir. Bu simge, günümüz Yahudileri tarafından, Yahudiliğin ancak çocukların Tevrat kanalıyla eğitilmesi yoluyla ayakta kalabileceği şeklinde yorumlanmaktadır (s. 312).

⁹ Kutsal Kitap tomarlarının muhafaza edildiği dolap görünümündeki bu mekânlara, "Kutsal Sandık" anlamında İbranice "*Aron Hakodesh*" denilmektedir (Besalel, 2001).

mabedin Kudüs'e doğru olan (doğu) ön kısmında veya mabedin tam orta kısmında bulunan ve Tevrat'ı içinde barındıran bir çeşit dolap görünümündedir. Mabedin neresinde olursa olsun, sandık (veya dolap) her Yahudi mabedinin odak noktasıdır (Karesh ve Hurvitz, 2006). Sinagogda tören yapılırken sandıktaki metinler törenle çıkarılır ve okunmadan önce sinagog içerisinde dolaştırılır, bu esnada önünden geçen cemaat saygıyla eğilmekte ve tazimde bulunmaktadır (Gündüz, 1998).

4. Ahit Sandığı'nın Yapılışı

Ahit Sandığı'nın yapılışı, Yahudiler Musa ile Sina'da buldukları zaman zarfında Tanrı tarafından Musa'ya (zanaatkâr *Bezalel*'e yaptırması) emredilmiştir (Çıkış, 25/10-22; 37/1-9). Tevrat'a göre Ahit Sandığı'nın şekli ve ölçüleri Tanrı tarafından bildirilmiştir. Akasya ağacından yapılması emredilen bu sandığın uzunluğu iki buçuk (1.10 metre) (Wigoder, 1989, 1992), eni ve yüksekliği birer buçuk arşın (70 cm.) (Wigoder, 1989, 1992) olacaktır. İçi ve dışı altınla kaplanacak, iki uzun kenarına ikişer altın halka yerleştirilecek, bunlara akasya ağacından yapılmış ve altınla kaplanmış birer kol takılacaktır. Halis altından ince bir levha ile sandık örtülecek, altından yapılmış kanatlı iki melek (*kerubi*) tasviri bu kapağın iki tarafında yer alacaktır (Çıkış, 25 / 10-21).

Bu iki *kerubi* sandığı kanatlarıyla sararak (kanatları birbirlerine degecek şekilde açarak) koruma altına alacaktır (Karesh ve Hurvitz, 2006). Burada iki melek vardır çünkü Musa'nın vahiy aldığı esnada, Tanrı'nın iki melek arasında oturarak onunla konuştuğu kabul edilmektedir (Çıkış, 25/22; 30/6; Sayılar, 7/89; I. Samuel, 4/4).

Sandığın yan taraflarına sandığın taşınabilmesi için (Karesh ve Hurvitz, 2006), yine akasya ağacından yapılmış ve köşelere yerleştirilmiş altın kaplı dört altın halka tutturulmuştur. *Kohat* soyundan gelen *Levililer*, bu halkalara takılı ağaç sopaları kullanarak sandığı omuzlarında taşıyacaktır (Web 1). Çünkü Tevrat'a göre (Sayılar, 3/ 29-31) sandığı bekleme ve koruma görevi onlara verilmiştir (Küçük, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahid-sandigi>).

Ahit Sandığı'nın muhtevası asırlardır tartışıla gelmiştir (Web 1). Genel kanaate göre, On Emir'i ihtiva eden ilk tabletin (levha) Musa tarafından kırıldığı, ikinci tabletin ise herhangi bir zarar görmediği ve Ahit Sandığı'nda muhafaza edildiği yönündedir (Bava Batra, 14b). Talmud'ta geçen bir ifadeye göre ise, iki levhanın birlikte sandıkta bulunduğu ve zarar görmediği, diğer bir görüşe göre ise, iki Ahit Sandığı'nın bulunduğu ve ve levhaların her ikisine konulduğu ve muhafaza edildiği şeklindedir (Berakhot, 8b).

5. On Emir Yazılı Levhaların Musa Tarafından Kırılışı

Musa'nın On Emir yazılı levhayı (veya levhaları) kırması şu olay ile alakalıdır. Musa Sina Dağı'nda vahiy almak için uzun süre kalınca, kavmi onun geriye gelmeyeceğini düşünmeye başlamış ve sonrasında bir put yapmaya karar

vererek *altın bir buzağı heykeli*¹⁰ yapmışlardı. Çünkü onlar daha önce Mısır'da yaşarken Mısırlıların putlara taptıklarını görmüşlerdi. Bazıları da (Albayrak, 2004), o dönemde İsrailoğulları'nın içinde buldukları şartlar, tarım toplumunun özellikleri ve boğanın güç ve enerjinin sembolü olması gibi hususların bu tapınmaya zemin hazırlamış olabileceğini söylemektedir (s. 92).

Çıkış 32. Bâb'da "*Altın Buzağı*" olayı şöyle anlatılmaktadır:

"Halk Musa'nın dağdan inmediğini, geciktiğini görünce, Harun'un çevresine toplandı. Ona, "Kalk, bize öncülük edecek bir ilah yap" dediler, "Bizi Mısır'dan çıkarana adama, Musa'ya ne oldu bilmiyoruz!", "Harun, "Karılarınızın, oğullarınızın, kızlarınızın kulağındaki altın küpeleri çıkarıp bana getirin" dedi. Herkes kulağındaki küpeyi çıkarıp Harun'a getirdi. Harun altınları topladı, oymacı aletiyle buzağı biçiminde dökme bir put yaptı. Halk, "Ey İsraililer, sizi Mısır'dan çıkarana Tanrınız budur!" dedi. Harun bunu görünce, buzağının önünde bir sunak yaptı ve, "Yarın Rabbin onuruna bayram olacak" diye ilan etti. Ertesi gün halk erkenden kalkıp yakmalık sunular sundu, esenlik sunuları getirdi. Yiyip içmeye oturdu, sonra kalkıp çılginca eğlendi. RAB Musa'ya, "Aşağı in" dedi, "Mısır'dan çıkardığın halkın baştan çıktı. Buyurduğum yoldan hemen saptılar. Kendilerine dökme bir buzağı yaparak önünde tapındılar, kurban kestiler. 'Ey İsraililer, sizi Mısır'dan çıkarana ilahınız budur!' dediler." (Çıkış, 32/1-8)

Musa'nın kavminin Tanrı'yı bırakıp puta tapması büyük günahı. Musa dağdan inince (Çıkış, 32/15) elinde On Emir'in yazılı olduğu taş levhalar vardı. Levhalar üzerindeki oyulmuş yazı Tanrı'nın yazısıydı (Çıkış, 32/16). Musa etrafına baktığında altın buzağıyı ve onun etrafında ibadet ederek dönen kendi insanlarını görünce çok kızmış, ardından iki levhayı da yere fırlatmış ve kızgınlığından onları kırmıştı (Çıkış, 32/18-19). Taptıkları buzağıyı da, ateşte

¹⁰ Bu kıssa Kur'an'da da geçmektedir. Kur'an'daki kıssada, altın buzağı heykelinin (Tevrat'takinin aksine) Harun tarafından değil Sâmîrî tarafından yapıldığı belirtilmektedir. Kur'an'a göre Hârûn altın buzağının yapımında rol almadığı gibi aksine bunun bir imtihan olduğunu belirterek İsrailoğulları'nın ona tapmasına engel olmaya çalışmıştır (Tâhâ, 20/90-94). Sâmîrî adı, Kur'an-ı Kerim'de Hz. Mûsâ'nın önderliğinde İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkışından sonra yaşanan olaylar anlatılırken Tâhâ sûresinde birkaç yerde geçmektedir. Allah'ın, Mûsâ'ya kavminin Sâmîrî tarafından saptırıldığını haber vermesi üzerine (20/85) Mûsâ halkının yanına gelerek verdikleri sözden neden dönüp altın buzağıyı ilâh edindiklerini sormuş, onlar da bu işin sorumlusu olarak Sâmîrî'yi göstermiştir (20/87-88). İlgili âyetlerde, Mûsâ Tûr'a Allah ile konuşmaya gittiğinde (A'râf, 7/142-143) Sâmîrî'nin, İsrailoğulları'nı Mısırlıların almış oldukları ziynet eşyalarından buzağı şeklinde bir put yapmaya ve buna tapınmaya ikna ettiği belirtilmektedir. Ayrıca Mûsâ'nın Sâmîrî'ye amacının ne olduğunu sorduğu (Tâhâ, 20/95), Sâmîrî'nin de şu cevabı verdiği bildirilmektedir: "Ben onların görmediklerini gördüm, bu yüzden elçinin (Mûsâ) öğretilerinden bir tutam alıp fırlattım. Nefsim beni böyle yapmaya sevketti" (Tâhâ, 20/96). Bunun üzerine Hz. Mûsâ Sâmîrî'ye, "Defol git!, artık hayatın boyunca 'Bana dokunmayın!' diyeceksin; ayrıca seni kaçıp kurtulamayacağın bir ceza günü beklemektedir" diyerek bedduada bulunmuştur (Tâhâ, 20/97). İsrailoğulları'nın buzağıya tapmalarına Sâmîrî'den bahsetmeksizin Kur'an-ı Kerim'in başka yerlerinde de atfı yapılmakta (Bakara 2/51, 54, 92, 93; Nisâ 4/153; A'râf 7/148, 152) ve İsrailoğulları tevhid inancıyla uyuşmayan bu davranışlarından dolayı kınanmaktadır (Salihoglu, <https://islamansiklopedisi.org.tr/samiri>).

yakarak toz oluncaya kadar ezerek yok etti ve tozunu da suyun yüzüne saçıp İsrail oğullarına ceza olarak içirmişti (Çıkış, 32/20). Ardından Musa Harun'a kavminin niye bu duruma düştüğünü sordu (Çıkış, 32/21) ve Harun da bunun sebebinin, Musa'nın uzun süre ortadan kaybolması ve dolayısıyla başsız kalmalarının olduğunu söylemişti (Çıkış, 32/23). Musa, "Rab tarafında olanlar bana gelsin" diye seslenince, *Levi oğulları* onun yanında toplandılar (Çıkış, 32/26) ve Musa'nın emriyle put yapma ve ona tapma günahını işleyen üç bin kişi öldürüldü (Çıkış, 32/28).

Musa'nın Sina'da uzun süre bulunması ve dönüşte kavminin puta taparken buluşu, sonucunda On Emir yazılı levhaları kırması ve Musa'nın kavminin puta tapanlarını cezalandırması bu şekilde anlatılmaktadır.

Ayrıca, Çıkış 34. Bap'ta anlatıldığına göre Musa, yine Tanrı'nın emriyle (yazısız) iki taş levha ile ikinci defa *Sina Dağı*'na çıkmış (Çıkış, 34/1), orada (ikinci defa) kırk gün kırk gece kalmış (Çıkış, 34/28) ve üzerinde *On Emir* yazılı iki taş levha ile kavmine geri dönmüştür (Çıkış, 34/29).

6. Sonuç

İsrailoğulları'nın Mısır'daki kölelikten kurtulmasını takiben, Tanrı Musa'ya, Tanrı'ya ibadet edecekleri bir seyyar çadır ibadethane (*Tabernacle*) inşa etmesini emretmiştir. "*Kutsalların Kutsalı*" olarak bilinen özel bir alana yerleştirilen Ahit Sandığı, her zaman çadırdaki en kutsal nesne olmuştur. Ahit Sandığı'nın yapılışı Tanrı tarafından bildirilmiş, ölçüleri de dâhil olmak üzere buna göre yapılmıştır.

Ahit Sandığı'nın İsrail Oğulları açısından önemi, içerisinde, Tanrı'nın İsrail'le yaptığı sözleşmenin temelini oluşturan ve genellikle "*Yasa*" olarak adlandırılan *On Emir* ilahi yazıtını taşıyan iki taş tabletin bulunmasıydı. Bunun yanında Ahit Sandığı, Tanrı ile özdeşleştirilerek Tanrı'nın yeryüzündeki varlığının tezahürü olarak görülüyordu. Bu yüzden, seyahat ettikleri her yerde İsrailoğulları'nın önünde (lider gibi) bulunuyor ve taşınıyordu. Sadece mabette değil, savaşta da onlara öncülük etti ve korundu.

İsrailoğulları'na göre Ahit Sandığı, olağan üstü güçlere sahip özel bir eşyadan daha fazlasıydı ve bu onlar için Tanrı'yla iletişim kurma konusunda bir aracıydı. Bu yüzden ona herkes gelişigüzel yaklaşamazdı. Bu yüzden, "*Kutsalların Kutsalı*" olarak bilinen bu bölüme sadece Yahudi Kefaret Günü (*Yom Kippur*)'nde yüksek rütbeli din adamları yaklaşabilmişlerdir.

Rabinik gelenekte Ahit Sandığı'nın akıbeti ile ilgili birtakım spekülasyonlar olsa da Kudüs Mabedinin yıkılışına kadar (M.Ö. 586) Mabedin en kutsal bölümünde Ahit Sandığı muhafaza edilmiştir. Ahit Sandığı'nın bir şekilde bu dönemde kaybolduğu düşünülmektedir.

Her ne olursa olsun, Ahit Sandığı Yahudiler için önemli bir yere sahiptir ve onlar için önemini hiçbir zaman kaybetmeyecektir. Günümüzde her Yahudi mabedinin, tarihteki kutsal Ahit Sandığı'nı temsilen, adına "*Aron Hakodesh*"

denilen içinde Tevrat tomarı bulunan özel mekânlara sahip oluşu bunun en önemli göstergesidir.

7. Kaynaklar

- Adam, B. (2016). *Dinler Tarihi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Alalu, S. (1996). *Yahudilikte Kavram ve Değerler*. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş.
- Albayrak, K. (2004). İsrailoğulları'nın "Altın Buzağı"sı ve "Kızıl İnek"i. *Bilimname*. 5/2. s: 91-103.
- Atasagun, G. (2001). Yahudilikte Dini Sembol ve Kavramlar. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 11. s: 125-156.
- Aydın, M. (2005). *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*. Konya: Din Bilim Yayınları.
- Başaran, İ. (2017). *Muhafazakar Yahudilik*. İstanbul: Arı Sanat Yayınevi.
- Besalel, Y. (2001). *Yahudilik Ansiklopedisi I-III*. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A. Ş.
- Blech, B. (2003). *Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik*. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A. Ş.
- Bridger, D. (1962). *The New Jewish Encyclopedia*. New York: Behrman House.
- Cohen, H. A. (1965). *A Basic Jewish Encyclopedia*. USA-Hartford: Hartmore House.
- De Lange, N. ; Freud Kandel, M. (2005). *Modern Judaism: An Oxford Guide*. New York: Oxford University Press.
- Freedman, H. (2007), Ark of the Covenant. *Encyclopaedia Judaica*, II.nd Edition, Volume 2. (Ed.) M. Berenbaum ve F. Skolnik. Detroit: Macmillan Reference, s: 466-469.
- Geaves, R. (2006). *Key Words In Judaism*. Washington. Georgetown University Press.
- Gündüz, Ş. (1998). *Din ve İnanç Sözlüğü*. İstanbul. Vadi Yayınları.
- Hussain, A. M. (2015). *The Study of Religions: An Introduction*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Karesh, S. E. ve Hurvitz, M. M. (2006). Ark of the Covenant. *Encyclopedia of Judaism*, (Ed.) J. Gordon Melton, New York: Facts on File Inc.
- Küçük, A. (-----), Ahid. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahid#1>. Erişim tarihi: 12 Aralık 2019

Küçük, A. (----). Ahid Sandığı. *TDV İslâm Ansiklopedisi*,
<https://islamansiklopedisi.org.tr/ahid-sandigi>. Erişim tarihi: 14 Aralık 2019

Kitabı Mukaddes. (2010). İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi.

Salihoğlu, M. (----). Sâmirî. *TDV İslâm Ansiklopedisi*.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/samiri>. Erişim tarihi: 22 Aralık 2019

Steinberg, M. (1947). *Basic Judaism*. New York: A Harvest Book.

The Torah The Five Books of Moses. (1962). Philadelphia: The Jewish Publication Society of America.

Wigoder, G. (1989). *The Encyclopedia of Judaism*. New York: Macmillan Publishing Company.

Wigoder, G. (1992). *The New Standard Jewish Encyclopedia*. New York: Facts on File. Inc.

Web Sayfaları

Web 1. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-ark-of-the-covenant>

Web 2. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/tel-shilo>

Web 3. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-philistines>